

Zitierhinweis

Nodl, Martin: review of: Bożena Czwojdrak / Jerzy Sperka / Piotr Węcowski (eds.), Jagiellonowie i ich świat. Polityka kościelna i praktyki religijne Jagiellonów, Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego "Societas Vistulana", 2020, in: Český časopis historický, 2021, 2, p. 478-480, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/7058f6019db24afa9a9c9b4c903323ef>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

prostřednictvím panovnických mandátů a nařízení, v ojedinělých případech však velmi vhodně doplněných dobovými písněmi a vyprávěcími prameny, listy teologa Jana Nidera či aktovým materiálem biskupských manželských procesů, se snaží odpovědět na tři základní otázky: Jakým způsobem byly morálně hodnoceny, resp. diskvalifikovány obchodní vztahy s husitskými heretiky, zda byly tyto vztahy označovány za hříšné a zda husité v rakouském a německém laickém prostředí vskutku vyvolávali strach a paniku. Vedle toho se autorka ptá, za jakých okolností byla vznášena obvinění z obchodu s heretiky a jakým způsobem dotčení na tato obvinění reagovali. V posledku pak hledá odpověď na to, zda byl zákaz obchodu využíván propagandisticky jako prostředek panovnické legitimizace ve vztahu k poddaným.

Na konkrétních případech Kaar popisuje praktiky, jimiž městské korporace i jednotlivci hájili svoji čest, přičemž příklady si opět bere především z Norimberka a Olomouce. Z komparativního hlediska si zaslouží pozornost autorčiny postřehy týkající se propagandistického užití zákazů obchodu s husity Zikmundem Lucemburským a jeho politickým rivalem, polským králem Vladislavem Jagiełłem, jenž se proti římskému králi pokoušel stavět sám sebe do pozice skutečného zachránce křesťanské Evropy před herezí. Zde by však přece jen bylo třeba, aby autorka mnohem více přihlížela k interpretacím dané problematiky polskými medievisty, především Pawłem Krasem a Jarosławem Nikodemem, a nehledala odpovědi pouze prostřednictvím již dříve výstižně analyzovaných pramenů.

Kaar se pokusila nahlédnout problematiku zákazu obchodu s husity, resp. hospodářských důsledků těchto zákazů, kvalitativ-

ním i kvantitativním způsobem. Z hlediska kvalitativního výstižně popsala propagandistické užití zákazů pro upevnění panovnické moci. Rovněž z kvantitativního hlediska se jí podařilo doložit, že zákazy reagovaly na velmi intenzivní obchod s husitskými Čechami. Doklady, které snesla, po mém soudu jednoznačně dávají za pravdu představě, že dopady obchodní blokády nebyly pro ekonomickou situaci Českého království zásadní a nevedly k některými badateli nesprávně interpretované ekonomické krizi.

Martin Nodl

Raný novověk

Bożena CZWOJDRAK – Jerzy SPERKA
– Piotr WĘCOWSKI (edd.)

*Jagiellonowie i ich świat. Polityka
kościelna i praktyki religijne Jagiellonów*
Kraków, Societas Vistulana 2020, 376 s.,
ISBN 978-83-65548-62-7.

Čtvrtý svazek ediční řady Studia Jagiellonica přináší materiály konference, která se uskutečnila v Osvětimi v říjnu roku 2018. Společné téma studií šestnácti polských a dvou českých historiků představuje církevní politika a náboženské praktiky Jagellonců ve 14.–16. století. Vymezením se samozřejmě nejedná o téma nijak nové. Přesto je ale na konferenčním sborníku znát, že jagellonská témata patří v soudobé polské medievistice k preferovaným a prostřednictvím grantové politiky také hojně a systematicky financovaným.

Konferenční sborník je rozčleněn do čtyř pododdílů. První se zabývá zbožností jagellonských panovníků a panovnic. Z textů zde zastoupených zaslouží největší pozornost studie Jarosława Nikodema o religiozitě

příslušníků rodu Giedyminiůvů. Ačkoli prameny, které pro ně máme k dispozici, jsou ve srovnání se zprávami o synech, vnucích a pravnučích Jagiella přece jen velmi skromné, přesto jasně ukazují, že na konci 14. století byl rod Giedyminiůvů z hlediska náboženské příslušnosti heterogenní. Vedle knížat, jež se hlásila k pravoslaví, zde najdeme i pohany, kteří i po Jagiellově katolickém křtu konverzi k jakékoli formě křesťanství odmítali. Případ knížete Witolda, který se nechal pokřtít třikrát (na čas se vrátil k pravoslaví), byl výjimečný.

Trefné postřehy přináší i studie Moniky Saczyńskiej. Ta analyzovala privilegia, která byla v souvislosti se soukromou zbožností papeži udělována jagellonským králům a jejich manželkám. Tato privilegia podle autorky vysokým počtem svědčí o výrazné individualizaci zbožnosti v aristokratickém prostředí. V některých případech měla privilegia legitimizovat dědické nároky žen, jimž se v nich dostalo práv, která jinak příslušela pouze korunovaným osobám. Komparativně pojatý text Marka Walczaka všestranně interpretuje v panovnickém prostředí výjimečně ztvárněný náhrobek polského krále Kazimíra IV. jako reflexi extaticky pojímaného ars moriendi.

Druhý oddíl knihy je věnován klasickému tématu panovnických, především klášterních fundací. Třetí oddíl vychází z nových prosopograficky pojatých výzkumů panovnických dvorů 15. a 16. století. Dariusz Wróbel v dlouhé časové perspektivě zkoumá roli duchovních v panovnické kanceláři. Marek Ferenc rozkrývá vliv kleriků na dvoře krále Zikmunda I. Starého. Z interpretačního hlediska mají největší dosah texty z posledního, čtvrtého oddílu nazvaného „Hereci a jinověrci“. Wojciech Świeboda navázal na starší výzkumy jagellonské politiky vůči

husitům a zaměřil se na vztah Jagiella a Witolda k papežské inkvizici. Ta představovala protipól antiheretické, fakticky však výhradně antihusitské činnosti polských biskupů. Oba panovníci podle Świebodových zjištění poskytli papežským inkvizitorům všestrannou podporu. Z propagandistického hlediska tato podpora zdůrazňovala krakovskými univerzitními intelektuály umně črtaný obraz polského krále a litevského velkoknížete jako křesťanských panovníků, kteří dbají o spásu svých poddaných a chrání je před nebezpečím hereze.

Vztahu Jagiella a Witolda k husitům je věnována i studie Přemysla Bara. Ten na základě jejich korespondence podpořil starší interpretace, jež dospěly k názoru, že ve veřejném prostoru oba odmítali jakoukoli podporu husitských heretiků. Na druhé straně se ale Bar správně ptá, zda listiny, zasílané papeži či Zikmundovi Lucemburskému, vskutku odrážejí reálné postoje obou panovníků. Pravdivost názorů, reprezentovaných v listinách, autor zpochybňuje s akcentem na změnu Witoldova postoje během jeho snah o povýšení Litvy na království. Ve chvíli, kdy bylo již víceméně jasné, že Jagiello nedá svolení k jeho litevské korunovaci, začal velkokníže svého bratrance očerňovat z podpory husitů a sám sebe vyvyšovat jako jediného, pravého obránce katolické víry v polsko-litevském soustátí. V politice účel vždy světlí prostředky. Jeden den je možné vystupovat po boku krále jako ochránce víry a druhý den krále nařknout z podporování heretiků. Jen na okraj je k tomu ale třeba připomenout, že ve veřejném mínění 20. let 15. století získal punc straníka husitů mnohem více Vitold než Jagiello.

Vyvážený pohled na náboženskou toleranci přináší Tomasz Kempa. Systematicky

zpracoval postoje polských králů a litevských knížat vůči vyznavačům pravoslavi na Litvě přelomu 15. a 16. století. Největší pozornost věnoval zákazům staveb nových kostelů, které panovníci, počínaje Jagiełlem i Witoldem, opakovaně vydávali. Kempa soudí, že na rozdíl od zákazů manželství mezi katolíky a pravoslavnými byly zákazy staveb nových kostelů (a přestaveb dřevěných kostelů na kamenné) reálně dodržovány. Na základě dochovaných pramenů však odmítá názory o netolerantním chování vůči pravoslavným v podobě odnímání kostelů (s výjimkou Vilna). Postavení katolíků považuje sice za privilegované, pro počátek 16. století však zdůrazňuje stále patrnější intenzivní posilování autonomie pravoslavného obyvatelstva, včetně šlechty a duchovních. Starší snahy vytlačit pravoslavné z držení zemských úřadů přestaly podle jeho soudu účinkovat, stejně jako zákazy, podle nichž nesměli pravoslavní měšťané zasedat v městských radách. Díky privilegiím polského krále Alexandra a následně i jeho bratra Zikmunda I. Starého získali pravoslavní duchovní ekonomické imunity srovnatelné s výsadami katolických duchovních. Pravoslavní biskupové však i přes nově nabyté autonomní postavení zůstali ve srovnání s katolickými biskupy chudými preláty. Nemohli vést tak okázalý život a nebyli schopni rozvíjet umělecký mecenát.

Martin Nodl

19. a 20. století

Marian HOCHEL

Vivant Denon a kouzlo empiru.

Napoleonova hvězda, která ožívuje duši

Praha – Opava, Togga –

Slezská univerzita v Opavě 2020, 420 s.,

ISBN 978-80-7476-202-2.

Publikace opavského historika Mariana Hochela patří k pozoruhodným počínům. Nejen proto, že se vědomě nachází na pomezí dvou oborů, a sice dějin umění a dějin jako takových, ale také proto, že podobně osciluje mezi (přínejmenším) dvěma žánry. Ač autor sám vysloveně uvádí, že kniha nemá být pojímána jako biografie, o specifickou biografii svého druhu se přece jen jedná. Nicméně ta je balancována, místy až zatlačena do pozadí kvalitní uměnovědní analýzou. Obě jsou pak obohacovány vhodně zvolenými narativními (až anekdotickými), reflexivními pasážemi a diskursivními analýzami.

Publikace vychází z autorovy disertační práce, přičemž je částečně přepracována a doplněna, zejména o rozsáhlé textové přílohy. Hochel si za cíl výzkumu stanovil analýzu obrazu francouzského císaře Napoleona a jeho následnou prezentaci a reflexi v kontextu formování empirového stylu ve Francii. Středobodem jeho náhledu však není osoba císaře, ani jeho vlastní umělecký styl, ale postava českému čtenáři prakticky neznámá, generální ředitel muzeí doby konzulátu a císařství – Dominique-Vivant Denon, hlavní Napoleonův poradce ve věcech vkusu a umění. Nikdo více než Denon se totiž v intencích propagandy nepodílel na formování Napoleonova obrazu ve veřejném mínění, a tudíž i na genezi jeho kultu osobnosti.

Kniha je členěna na rozsáhlý metodologicko-koncepční úvod a pět nesterjné rozsáhlých